

КЛЮЧОВА ДЕЙНОСТ: 5

ПРОУЧВАНЕ (ОЦЕНКА) НА ПРЕВАНТИВНИЯ ПЛАН ЗА ЗДРАВНИ ПОЛИТИКИ КЪМ РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ПИЛОТНИТЕ ДЕЙНОСТИ



СЪКРАЩЕНИЯ

ТПП - Трансграничния превантивния план

СЗО - Световна здравна организация

ОПЛ - общопрактикуващ лекар

ПИМП – първична извънболнична медицинска помощ **ЛЗ**

- лечебно заведение

МБАЛ - многопрофилна болница за активно лечение

НПО - неправителствена организация

ХНБ - хронични незаразни болести

ЦСМП - Център за спешна медицинска помощ

ПИРО – План за интегрирано развитие на Общината



СЪДЪРЖАНИЕ

1. Оценка на резултатите от пилотните дейности по изпълнение на превантивния план в Общините Момчилград и Крумовград4
2. Идентифициране и анализ на предизвикателствата при реализиране на пилотните дейности 14
3. Добри практики в провеждане на дейности по превантивния план 15
4. Обобщение 16



ВЪВЕДЕНИЕ

Според СЗО здравето е състояние на био-психо-социално благополучие, а не отсъствие на болест или недъг. Комплексното определение отразява триединната цялост на здравето, едновременно като фактор и резултат от качеството на живот на всеки индивид. Здравето и качеството на живот са взаимно влияещи си, в сложна и динамична връзка.

Националната здравна стратегия е синхронизирана с европейските директиви за повишаване здравето и качеството на живот. Тя отразява насоката, приоритетите и принципите на здравната политика, които включват и промяна на факторите на жизнената среда, както и контрол върху детерминантите на здравето.

Успехът на националната визия би бил немислим без участието и ангажираността на местните власти, които имат потенциала да бъдат активен фактор в процесите за подобряване здравето и благосъстоянието на гражданите. Общинските власти, познавайки най-добре спецификите на населението от района, генерират и реализират многосекторни стратегии, планове и програми в областта на превенцията, промоцията и профилактиката, с цел утвърждаване здравето като най-важна ценност на индивида и обществото.

ОЦЕНКА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ПИЛОТНИТЕ ДЕЙНОСТИ ПО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРЕВАНТИВНИЯ ПЛАН В ОБЩИНИТЕ МОМЧИЛГРАД И КРУМОВГРАД

Разработеният Трансграничен превантивен план за здравни политики на общините Момчилград и Крумовград се основава на пакет от краткосрочни и дългосрочни мерки, включващи дейности за превенция и профилактика на ХНБ и промотиране на здравословен начин на живот, с цел преодоляване на идентифицираните проблеми, намаляване на заболяемостта и подобряване на здравния статус и качество на живот.

Очакваните резултати са свързани:

- със социалното включване на уязвими групи (изолирани общности) в здравната система, с цел повишаване знанията им по отношение на личното и семейно здраве;



- активиране на структурите на здравеопазването, на местната общинска и държавна власт, медицинското съсловие и НПО за подобряване достъпа на населението до първична и спешна медицинска помощ;
- изграждане на основи за отговорност към здравето чрез споделяне на личните знания и продължаващо информиране за основните рискови фактори за здравето на индивида и неговото семейство;

Прилагането и финансирането на Трансграничния превантивен план за здравни политики за пилотно тестване е отговорност на кметовете и общинските администрации на общините Момчилград и Крумовград.

Преди да направим преглед на резултатите от пилотните дейности, заложи в Трансграничния превантивния план (ТПП), следва да посочим използваните оценъчните степени:

Мярката е напълно изпълнена – предвидените дейности или проекти/инициативи са реализирани *изцяло* и водят до постигане на целта, очаква се да имат влияние в бъдеще време. ▪

Мярката е изпълнена в значителна степен – *голяма част* от предвидените дейности или проекти/инициативи са реализирани и водят до постигане на целта, очаква се да имат влияние в бъдеще време. ▪

Мярката е изпълнена в ниска степен – реализирани са *частично*, предвидените дейности или проекти/инициативи; привличането на *финансов ресурс е незначително*. ▪

Мярката е изпълнена в много ниска степен – реализирани са *единични дейности/проекти* на *ниска стойности*, които може и да не *окажат влияние*. ▪

Мярката не е изпълнена – предвидените дейности или проекти/инициативи *не са реализирани* или тяхната реализация е с *незначителен финансов принос*.

Изследвайки разработения Превантивен план за здравни политики и проучвайки резултатите от пилотните дейности, проведени в общините Крумовград и Момчилград, установяваме изпълнение на дейностите в различна степен. Значително изоставане има при дългосрочните мерки, включващи множество дейности, изискващи нормативни промени, финансов ресурс и експертен потенциал.



I. КРАТКОСРОЧНИ МЕРКИ

По МЯРКА 1: *Промоция на здравословния начин на живот* чрез обучителни и спортни дейности за здравно образование и здравно възпитание на децата, подрастващите и младежите.

ДЕЙНОСТ 1. Контрол на факторите на риска за здравето
НАПЪЛНО ИЗПЪЛНЕНИ

ДЕЙНОСТ 2. Организиране на спортни прояви за укрепване на здравето - едномеден турнир по баскетбол, волейбол или други спортове с участието на отбори от училищата.

ИЗПЪЛНЕНИ В ЗНАЧИТЕЛНА СТЕПЕН

ДЕЙНОСТ 3. Разпространение на просветни материали по основните фактори на риска за здравето от ХНБ в учебните заведения на общините Момчилград и Крумовград.

НАПЪЛНО ИЗПЪЛНЕНИ

По **МЯРКА 1**, в двете общини Крумовград и Момчилград са организирани и проведени обучителни семинари сред подрастващите, в които са участвали общо 204 (100 броя от община Крумовград и 104 за община Момчилград) ученика в сборни групи от 5-8 клас и 9-11 клас. Използвани са различни интерактивни методи и техники – информационни филми. Представените теми са насочени към повишаване знанията за вредата от тютюнопушенето, употребата на алкохол и наркотични вещества. Вниманието е фокусирано върху ползата от здравословното хранене и високата физическа активност, както и върху риска от пътнотранспортни произшествия. Всички участници са обучени как да оказват първа долекарска помощ при необходимост. Направено е практическо упражнение на манекен за извършване на сърдечен масаж и изкуствено дишане, което предизвика значителен интерес сред учениците.

Цикълът от лекции и упражнения завършва с провеждане на анонимна анкета за удовлетвореност, под надслов „**НАУЧИ ПОВЕЧЕ ЗА ЗДРАВЕТО, СПОДЕЛИ И ОБРАЗОВАЙ**”.

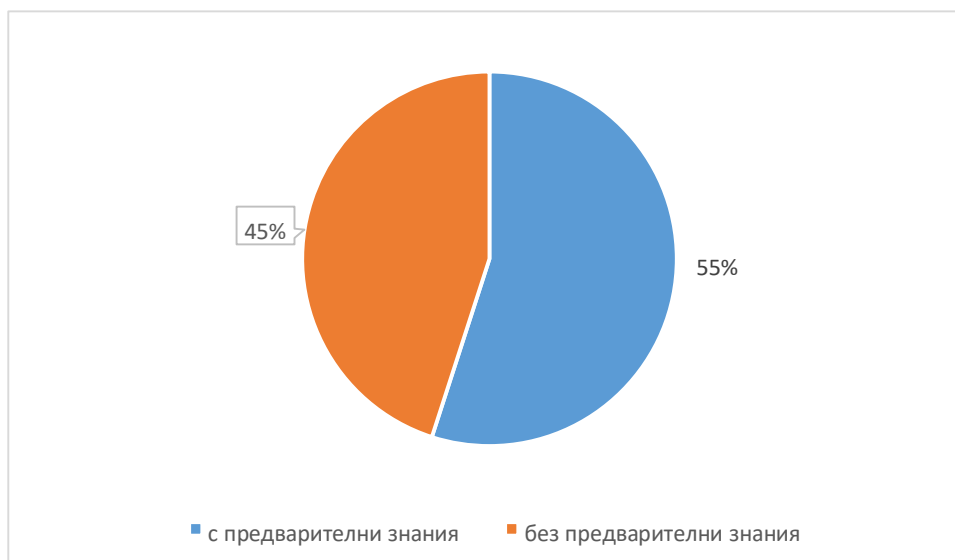
Резултатите от отговорите на анкетираните позволяват да отчетем мнението на обучените ученици и косвено да оценим ползите за участниците в лекционните курсове.



100% от учениците посочват, че са удовлетворени от разгледаните теми и одобряват начина на поднасяне на информацията, като достъпна и разбираема.

Повече от половината ученици (74%) от община Крумовград съобщават, че не са имали предварителни познания по представените теми. За община Момчилград този процент е приблизително два пъти по-малък (36.5%).

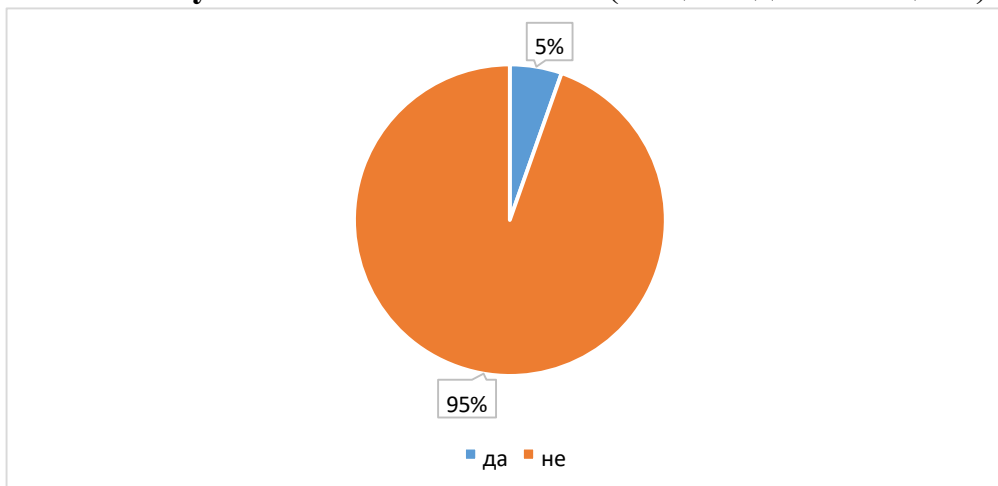
Фиг. 1. Имате ли предварителни познания по поставените теми? (общо за двете общини)



Делът на участниците в обучителните семинари за ученици от двете общини общо, нямащи предварителни знания по разгледаните теми е 54.9%, което обосновава необходимостта от предоставяне на нови познания на подрастващите по достъпен и разбираем начин (фиг.1).

Малка част от участниците в обучителните семинари, проведени в Момчилград (10.5%) считат, че не са получили нови знания, докато всички от община Крумовград са на противното мнение и дават положителен отговор. Общо за двете общини тези ученици представляват само 5.4% (фиг.2).

Фиг.2. Получихте ли нови знания? (общо за двете общини)



Значителният дял на положителните резултати в анкетата (94.6% от участниците), са показател за ползата от провеждането на обучителните семинари, с оглед предоставяне на нови знания на подрастващите.

В двете общини са проведени спортни състезания, организирани от училищните ръководства. В Крумовград е проведен турнир по футбол на малки вратички, в което са участвали 4 отбора от по 14 състезателя, съответно по два от училищата СУ „Васил Левски“ и ПГ по транспорт „Хр. Смирненски“. В Момчилград е проведен ден на спорта с участието в различни спортни игри на 43 ученика от СУ „Д-р Петър Берон“ и Духовно училище.

По време на спортните състезания и обучителни семинари, в училищата на двете общини са раздадени 400 печатни брошури, съдържащи просветни материали по основните фактори на риска за здравето от ХНБ.

По МЯРКА 2:

Здравна просвета за повишаване на здравната култура - дейности с насоченост към възрастното население, към медицински лица, общинска администрация от сектор образование и социални дейности, директори на училища и др. чрез запознаване с рисковите фактори за ХНБ и възможностите за тяхното ограничаване.

ДЕЙНОСТ 1. Организиране на семинари

НАПЪЛНО ИЗПЪЛНЕНИ

ДЕЙНОСТ 2. Провеждане на едnodневни кампании за борба с нездравословното хранене, тютюнопушенето, злоупотребата с алкохол, употребата на наркотични вещества, рисковете от обездвижване, стрес, захарен диабет, хипертония, остеопороза и др. с разпространение на здравно-просветни материали сред населението в отдалечени от общинските центрове Момчилград и Крумовград селища.

ИЗПЪЛНЕНИ В ЗНАЧИТЕЛНА СТЕПЕН

ДЕЙНОСТ 3. Организиране и провеждане на общоградски туристически поход с разглеждане на забележителности.

НЕИЗПЪЛНЕНА

В изпълнение на **МЯРКА 2** е извършено пилотно обучение на възрастното население в общините Крумовград и Момчилград. В семинарите участват медицински лица и представители на общинска администрация от сектор образование и социални дейности, НПО, местни журналисти, както и учители / директори на училища. Провеждането на семинара под надслов „*ПРЕВЕНЦИЯТА Е ПО-ДОБРА ОТ ЛЕЧЕНИЕТО*” е в две сесии, с 104 участника от Момчилград и 100 от Крумовград.

Освен темите за здравословно хранене и ползите за здравето от физическата активност, значително внимание е отделено на причините и профилактиката на сърдечно-съдовите, онкологични и белодробни заболявания. Важен акцент в лекциите е темата за заболяването захарен диабет и психично здраве. Лекторите са представили съвременните възможности на телемедицината, като средство за получаване на второ мнение - полезен и необходим метод за отдалечени населени места, трудно достъпни и с дефицит на медицински специалисти, каквито представляват двете общини.

В проведената анкета за удовлетвореност, всички участници от двете общини са удовлетворени от разгледаните теми и начина на поднасяне на информацията. Определят я като достъпна и разбираема.

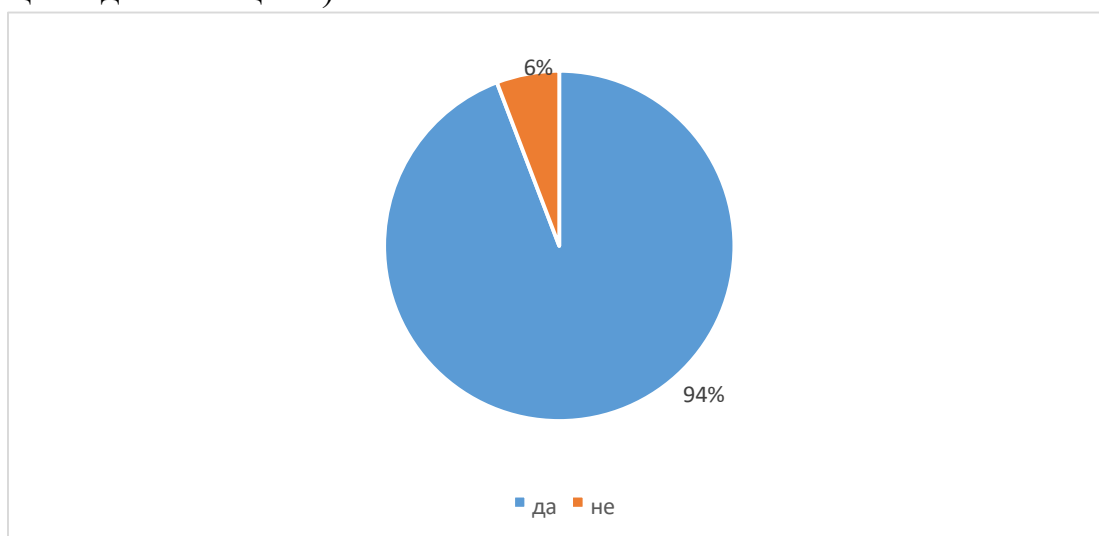
Само 12% от участниците в семинарите, проведени в Момчилград, са на мнение, че лекциите не са обогатили техните предварителни познания.



Всички обучавани лица от Крумовград са дали положителен отговор и определят получената информация като обогатяваща.

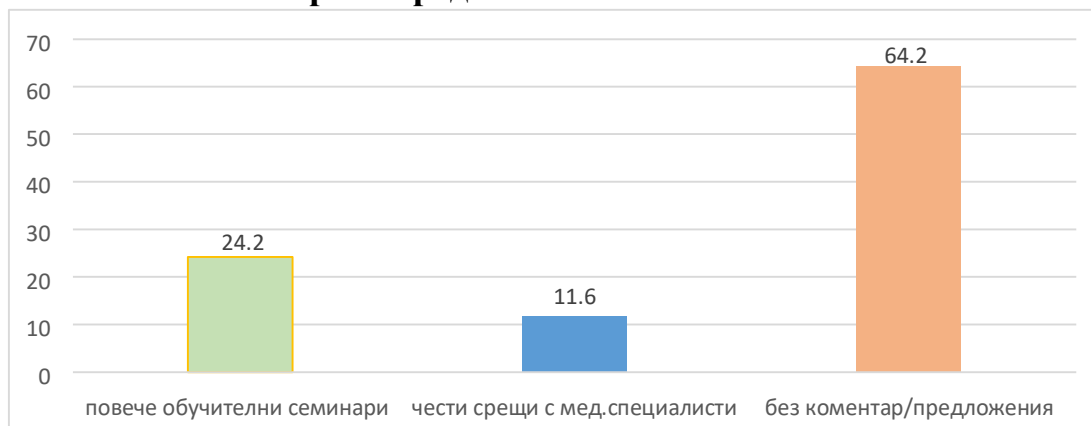
Малко над една трета от участниците от двете общини, препоръчват провеждането на повече на брой „такива семинари“ и „по-чести срещи със специалисти от различни области на медицината“ (фиг.3).

Фиг. 3. Обогатихте ли познанията си и имате ли предложения?
(общо за двете общини)



Повече от половината (64.2%) анкетирани не са написали коментари или предложения, относно проведените обучителни семинари сред подрастващите и възрастното население. Една пета (24.2%) от тях изразяват желание за провеждане на повече такива срещи, даващи им здравна информация, а 11.6% настояват за повече на брой обучения, провеждани от лекари с различни специалности (фиг.4).

Фиг.4. Коментари и предложения



Резултатите от проведената анкетата сред участниците в обучителните семинари по Мярка 2, са основание за положителна оценка на дейността, поради полезността на предоставената информацията и обогатяване на познанията. Желанията на допитаните са свързани с провеждане повече на брой здравни обучения от медицински специалисти.

И в двете общини са отбелязани световните дни на борба с тютюнопушенето, диабета и хипертонията, като са раздадени 300 здравнопросветни материали.

II. ДЪЛГОСРОЧНИ МЕРКИ

По МЯРКА 1: *Реализиране на периодични безплатни профилактични прегледи и скрининги* - дейности с насоченост към населението в активна възраст (25-65+ години):

ДЕЙНОСТ 1. Провеждане на скрининги за изследване на белодробната функция на пушачи чрез спирометрия. Представяне на практически съвети за отказ от тютюнопушене.

НЕИЗПЪЛНЕНА

ДЕЙНОСТ 2. Провеждане на анкетни проучвания сред населението за артериална хипертония - възрастово разпределение, стрес в бита и на работното място.

НЕИЗПЪЛНЕНА

ДЕЙНОСТ 3. Провеждане на профилактични кампании с измерване



на кръвна захар на населението и съвети за профилактика.

НЕИЗПЪЛНЕНА

ДЕЙНОСТ 4. Скрининги за изследване на остеопорозата със съвети за правилно хранене и ползата от висока физическа активност.

НЕИЗПЪЛНЕНА

ДЕЙНОСТ 5. Провеждане на профилактични прегледи с измерване на кръвно налягане, снемане на антропометричен статус (ръст, тегло, индекс на телесна маса), вземане на венозна кръв за изследване на общ холестерол, триглицериди и HDL-фракция на холестерола и попълване от всеки участник на стандартизирана по СЗО анкетна карта за начина на живот на изследваното лице (*Приложение 3 - анкетна карта*).

НЕИЗПЪЛНЕНА

Дейностите посочени в **МЯРКА 1** не са изпълнени поради неосигурено финансиране и липса на медицински специалисти в двете населени места. Предвидено е да се реализират във времето с помощта и съдействието на НПО, фармацевтични компании и с участието на медицинските специалисти от болниците МБАЛ „Д-р Сергей Ростовцев“ ЕООД в Момчилград и МБАЛ „Живот+“ ЕООД Крумовград и ОПЛ.

МЯРКА 2: Осигуряване на среда за живот и работа за подобряване социалните детерминанти на здравето, равнопоставен достъп до медицински услуги, среда за живот и работа, укрепваща здравето.

ДЕЙНОСТ 1. Социално-икономически детерминанти на здравето

НЕИЗПЪЛНЕНА

ДЕЙНОСТ 2. Развитие на здравната система

ИЗПЪЛНЕНА В МНОГО НИСКА СТЕПЕН

ДЕЙНОСТ 3. Развиване на капацитет на партньорство за здраве

НЕИЗПЪЛНЕНА

ДЕЙНОСТ 4. Постоянен контрол и управление на рисковите фактори за здравето на населението, свързани с околната среда

ИЗПЪЛНЕНА В МНОГО НИСКА СТЕПЕН

ДЕЙНОСТ 5. Предприемане на специални действия за превенция на ваксина - предотвратими заболявания сред уязвими и маргинализирани



групи от населението, които поради етнически, културни, социални или др. особености не ползват предоставените им от държавата здравноосигурителни права, чрез улесняване на достъпа до медицински услуги, обвързването и съчетаването им с различни социални услуги и форми на въвличането им в промотивни и др. дейности в общността, като разширяване мрежата на здравните медиатори и повишаване знанията, уменията и ролята им в процеса на отговорно вземане на решения относно личното и общественото здраве.

ИЗПЪЛНЕНА В МНОГО НИСКА СТЕПЕН

ДЕЙНОСТ 6. Въвеждане на съвременни здравнообразователни програми в детските градини и училищата за изграждане на положителни за здравето поведенчески навици: лична хигиена, храна и здравословно хранене, вредни за здравето индивидуални навици, рискови за здравето фактори на околната среда, предпазване от битов и транспортен травматизъм, психично здраве, образование за семеен живот и др.

ИЗПЪЛНЕНА В ЗНАЧИТЕЛНА СТЕПЕН

Повече от дългосрочни дейности по **МЯРКА 1 И 2** не са изпълнени или са изпълнени в много ниска степен, с изключение само на дейност 6 предвиждаща въвеждане на съвременни здравнообразователни програми в детските градини, която е изпълнена в значителна степен. Неизпълнените дейности се дължат в значителна степен на Ковид пандемията и отлагането им, с цел предотвратяване струпването на повече хора за извършване на скринингови и профилактичните прегледи за изследване на остеопорозата, нивата на кръвна захар, спирометрия и други.

Табл.1 и фиг. 5 Изпълнение на дейностите от краткосрочните и дългосрочни мерки, включени в превантивния план

	МЯРКА	ДЕЙНОСТ	ИЗПЪЛНЕНИЕ
Краткосрочни	Мярка 1	Дейност 1	
		Дейност 2	
		Дейност 3	

	Мярка 2	Дейност 1	■
		Дейност 2	■
		Дейност 3	■
Дългосрочни	Мярка1	Дейност 1	■
		Дейност 2	■
		Дейност 3	■
		Дейност 4	■
		Дейност 5	■
	Мярка2	Дейност 1	■
		Дейност 2	■
		Дейност 3	■
		Дейност 4	■
		Дейност 5	■
		Дейност 6	■



Видно от графиката на фиг.5 приблизително една четвърт от заложените дейности в превантивния план са напълно изпълнени, а 17.6% са изпълнени в ниска степен. По-малко от половината дейности (41.1%) не са приведени в действие по различни причини. Като цяло, повече от половината краткосрочни и дългосрочни дейности (58.9%) в трансграничния превантивен план са изпълнени, макар в различна степен.

ИДЕНТИФИЦИРАНЕ И АНАЛИЗ НА ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРИ РЕАЛИЗИРАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ ОТ ПРЕВАНТИВНИЯ ПЛАН

Притесненията на местните власти, относно реализирането на заложените дейности в Превантивния план за здравно развитие са свързани с редица предизвикателства, пречатстващи изпълнението.

Най-честата и масова причина от страна на населението е недостатъчната ангажираност на не малка част от жителите на общините, невисоката степен на здравна култура, както и трайното фиксиране на вредни навици, свързани с употребата на алкохол, тютюнопушене и нездравословно хранене.

От друга страна, значим проблем представлява недостигът на медицински специалисти и по-конкретно: недостатъчно на брой екипи на спешна помощ, ОПЛ, лекари от различни клинични специалности, работещи в извънболничната медицинска помощ. Дефицитът на човешки ресурси в сферата на здравеопазването се отразява негативно върху достъпа на населението до своевременна и качествена медицинска услуга, на каквато имат законодателно право. Прави впечатление високата възрастова структура на медицинските специалисти, работещи в двете общини и липса на млади кадри, което обрича здравеопазването в Крумовград и Момчилград на доизживяване и изчезване.

Част от предизвикателствата пред двете общини са свързани с нормативната база и по-конкретно ЗЛЗ, която не е съобразена със спецификата и особеностите на трудно достъпните населени места и дефицитът на медицински специалисти поради тяхното нежелание да работят в тези условия.

Неизпълнените дейности, свързани с: повишаване здравното образование и квалификация на уязвими групи от населението - неграмотни,



трайно безработни; преодоляване на неравнопоставения достъп на населението от труднодостъпни, отдалечени населени места до здравната помощ, чрез привличане на медицински специалисти и въвеждане на телемедицина; дейности, способстващи за постигане и контрол върху чистотата на атмосферния въздух, питейни води, почви и други, изискват трайно и продължително по време осигуряване на значителен финансов ресурс от общинския бюджет, което към момента създава съществено затруднение в реализиране на част от посочените дейности в максимален обем.

Пречка за цялостно изпълнение на дейностите от превантивния план е и Ковид-пандемията, протичаща повече от година и половина. Във връзка с това, не малка част от населението не участва в дейностите, а други (извършване на профилактични и/или скринингови прегледи, общоградски походи и др.) са отложени във времето.

ДОБРИ ПРАКТИКИ В ПРОВЕЖДАНЕ НА ДЕЙНОСТИ ПО ПРЕВАНТИВНИЯ ПЛАН

Въпреки съществуващите предизвикателства, общинските власти полагат максимално усилия за провеждане на ефективна здравна политика, подобряваща и съхраняваща здравето на населението в двете общини.

Пример за добра практика са ежегодно провежданите спортни мероприятия в училищата, с цел подобряване на физическата култура и укрепване здравето на участниците в спортните турнири.

Със съдействието на фармацевтични фирми и в партньорство с университетски и местни болници се организират в двете общини скринингови профилактични медицински прегледи за ранна диагностика на социално-значими заболявания – артериална хипертония, захарен диабет, злокачествени заболявания и др.

Активните действия на общинските власти и институции са насочени към създаване на условия за гарантиран достъп на населението до здравеопазване, чрез разкриване на нови практики на общопрактикуващи лекари и/или привличане на медицински специалисти в незаетите практики, намиращи се в трудно достъпни места. Политиката за привличане на медици, в т.ч. и лекари-специалисти за работа в лечебни заведения от



извънболничната медицинска помощ, включва предоставяне на безплатни помещения за осъществяване на дейността и други мотивационни стимули.

ОБОБЩЕНИЕ

Трансграничният превантивен план за здравни политики на общините Крумовград и Момчилград включва краткосрочни и дългосрочни мерки, които се възприемат от представителите на местната общинска власт като добри, адекватни, актуални и полезни за постигане на здравословни условия на живот. Независимо, че не малка част от дейностите на ТПП не са реализирани в цялост или частично, повечето от тях са включени в Плана за интегрално развитие на общините Момчилград и Крумовград за периода 2021-2027г., което потвърждава необходимостта от тяхното приложение, с цел преодоляване на идентифицираните проблеми, намаляване на заболяемостта и подобряване на здравния статус и качество на живот.

